

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті автор досліджує діяльність транснаціональних банків в Україні, аналізує стан банківської системи України в умовах глобалізації банківської діяльності. Розглянуто напрямки формування конкурентних переваг вітчизняного банківського сектору.

Ключові слова: транснаціональні банки, іноземний капітал, національна банківська система, глобалізація світової економіки.

В статье автор исследует деятельность транснациональных банков в Украине, анализирует состояние банковской системы Украины в условиях глобализации банковской деятельности. Рассмотрены направления формирования конкурентных преимуществ отечественного банковского сектора.

Ключевые слова: транснациональные банки, иностранный капитал, национальная банковская система, глобализация мировой экономики.

In the article the author has investigated the activities of transnational banks in Ukraine and the state of the Ukrainian banking system in the context of globalization. Has considered the directions of creating competitiveness of the national banking sector.

Keywords: transnational banks, foreign capital, the national banking system, the globalization of world economy.

Важливою ознакою останніх двадцяти років є поглиблення процесів політичної, економічної та культурної інтеграції між країнами світу, та як результат – посилення взаємозалежності й взаємовпливу їх економік, політичного та культурного життя. Україна, як і інші країни світу, зазнає впливу сучасних тенденцій глобалізації та змушена враховувати глобальні чинники в процесі розробки власної економічної стратегії, зокрема стратегії розвитку вітчизняної банківської системи. Слід зауважити, що проблема визначення основних напрямків удосконалення банківської системи України в умовах її інтеграції в світову фінансову систему досліджується багатьма вітчизняними вченими,

які аналізують окремі аспекти розвитку банківського сектору України в умовах глобалізації.

Вивченню проблем діяльності банків та розвитку банківської системи України в умовах глобалізації приділяється значна увага вітчизняними науковцями. Зокрема, вказаним питанням присвячені праці О. Барановського, В. Гейця, Г. Карчевої, В. Міщенко, С. Науменко-вої, М. Савлука, В. Стельмаха та інших авторів. Дослідниками вивчаються негативні наслідки впливу глобалізації на становлення та розвиток вітчизняної банківської системи, аналізується вплив іноземного капіталу на ринок банківських послуг України, формуються механізми регулювання участі іноземного капіталу в банках України, розробляються заходи підвищення стійкості та

конкурентоспроможності банківського сектору України у контексті глобалізації світових фінансових ринків. Натомість деякі питання розвитку банківської системи України в умовах глобалізації залишаються невирішеними та потребують подальших досліджень.

Метою статті є аналіз стану банківської системи України з погляду транснаціоналізації банківської діяльності та сучасних тенденцій діяльності банків світу і розробка напрямків реформування банківської системи України в умовах глобалізації світової економіки.

Важливою рисою сучасного банківського бізнесу є активна діяльність транснаціональних банків, які були створені і набули широкого поширення з другої половини ХХ ст. Транснаціональні банки – це великі кредитно-фінансові комплекси універсального типу, що були сформовані на основі міжнародної концентрації та централізації капіталу на базі великих комерційних банків розвинених країн світу шляхом інтеграції банківського та промислового капіталів. Відмінними рисами транснаціональних банків є значна питома вага міжнародних операцій в загальному обсязі операцій банку (понад 50 %), стабільна та висока питома вага доходів від операцій за кордоном у сукупному доході банку, універсальність послуг, наявність широкої мережі закордонних філій, відділень, представництв банку.

З метою посилення ролі на світовому фінансовому ринку, транснаціональні банки постійно розширюють свою присутність в національних банківських системах.

Зокрема, у країнах Латинської Америки значний вплив мають транснаціональні американські банки, у країнах Азії – транснаціональні банки США та Японії, у країнах Африки – транснаціональні банки колишніх метрополій – Великобританії, Франції, Бельгії. Потрібно зазначити, що для окремих країн Центрально-Східної Європи характерна значна присутність транснаціональних фінансово-банківських груп. Так, в Естонії 98 % активів банківської системи знаходиться під контролем транснаціональних банків; в Хорватії, Словаччині та Литві 90 % активів їх банківських систем контролюються іноземними банками; в Болгарії цей показник знаходиться на рівні 80 %; в Польщі та Чехії транснаціональні банки контролюють близько 70 % активів їх банків. В Україні з 2005 р. також прослідковується тенденція проникнення транснаціональних банків на вітчизняний ринок банківських послуг. Так, якщо в 2005 р. частка іноземного капіталу в статутному капіталі діючих банків становила 9,6 %, то на 01.09.2010 р. цей показник склав 35,8 %, тобто третина банківської системи України підпорядковується контролю транснаціональних банків (табл. 1). За цей період значно зросла і кількість банків з іноземним капіталом: за 2005-2010 рр. їх кількість збільшилась на 33 банки, в тому числі кількість банків з іноземним капіталом становить 100-відсотковим іноземним капіталом зросла у 2,86 рази. Основні угоди з придбання українських банків були укладені в 2004-2007 рр. на загальну суму близько 3 900 млн. дол. США [4, С. 145].

Таблиця 1. Показники діяльності банків з іноземним капіталом в Україні у 2003-2010 рр.*

Показники	Роки							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (на 01.09)
Кількість зареєстрованих банків	179	182	186	193	193	198	198	194
Кількість банків, що мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій	157	158	160	165	170	175	184	176
Банки з іноземним капіталом	20	19	19	23	35	47	53	52
у т.ч. зі 100-відсотковим іноземним капіталом	7	7	7	9	13	17	17	20
Статутний капітал діючих банків, млн грн	6 003	8 116	11 648	16 144	26 266	42 873	82 454	133 985
Частка іноземного капіталу в статутному капіталі діючих банків	13,7	11,3	9,6	19,5	27,6	35,0	36,7	35,8

*Джерело: складено і розраховано за даними Національного банку України: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/Publication/stat.htm>. – Назва з екрана.

Як свідчать дослідження, входження великих надійних іноземних банків до банківського сектору України має як позитивний, так і негативний вплив на вітчизняний ринок банківських послуг. Серед позитивних факторів вчені називають формування конкурентного банківського середовища та підвищення ефективності банківської системи, залучення додаткових фінансових ресурсів та підвищення сукупного капіталу банківської системи, впровадження банками сучасних систем управління ризиками, новітніх технологій обслуговування клієнтів та високих стандартів якості надання банківських послуг, досягнення високого рівня диверсифікації фінансових послуг та підвищення прозорості діяльності банків для інвесторів, споживачів, партнерів. Натомість приплив іноземного капіталу може призвести до процесів концентрації та централізації банківського капіталу – скорочення кількості банків та створення потужних фінансових об'єднань, здатних контролювати значну частку активів вітчизняної банківської системи.

Слід також зауважити, що в Україні відсутні власні транснаціональні банки. Вітчизняна банківська система

характеризується незначними обсягами та за більшістю показників, що визначають її потужність не здатна конкурувати з транснаціональними банками. Як свідчать дані щорічного рейтингу найбільших банків світу за 2009 р. (див. табл. 2), який складає журнал The Banker, за величиною капіталу першого рівня (сплачений акціонерний капітал та розкриті резерви, що коригуються на балансову вартість гудвілу) вітчизняний держаний банк ВАТ "Ощадбанк" займає лише 335-у сходинку (11-е місце серед банків Центральної та Східної Європи), найбільший український банк ПАТ КБ "ПриватБанк" – 416-у сходинку (17-е місце серед банків Центральної та Східної Європи), інший вітчизняний держаний банк ПАТ "Укресімбанк" – 455-у сходинку (18-е місце серед банків Центральної та Східної Європи). Основний капітал Bank of America перевищує основний капітал ВАТ "Ощадбанк" та ПАТ КБ "ПриватБанк" в 87,5 та 117,5 разів відповідно.

Таблиця 2. Десять найбільших банків світу за обсягом капіталу першого рівня (дані на кінець 2009 р.)*

№ п/п	Назва банку	Країна	Обсяг капіталу, млн. дол. США
1.	Bank of America Corp.	США	160 388
2.	JP Morgan Chase & Co.	США	132 971
3.	Citigroup	США	127 034
4.	Royal Bank of Scotland	Великобританія	123 859
5.	HSBC Holdings	Великобританія	122 157
6.	Wells Fargo & Co.	Великобританія	93 795
7.	ICBC	Китай	91 111
8.	BNP Paribas	Франція	90 648
9.	Banco Santander	Іспанія	81 578
10.	Barclays	Великобританія	80 449
335.	Ощадбанк	Україна	18 32
416.	ПриватБанк	Україна	13 65
455.	Укрексімбанк	Україна	12 11

*Джерело: складено за даними журналу "The banker" [Електронний ресурс]: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.thebanker.com/Top-1000-World-Banks>. – Назва з екрана.

Порівнюючи банки України з транснаціональними банками за таким важливим індикатором ефективності діяльності банку як обсяг активів, відзначимо, що сукупний обсяг активів банківської системи України на 01.04.2010 р. склав 106 121 млн. дол. США, в той час як величина активів банку Royal Bank of Scotland на 01.04.2010 р. становила 3 483 млрд. дол. США (див. табл. 3). Іншими словами сукупні активи всіх банків

України становили близько 3 % активів британського банку. Це свідчить про незначну вагу банківської системи України на світовому фінансовому ринку, пасивну позицію українських банків щодо участі у процесах глобалізації банківської діяльності та вимагає впровадження спеціальних заходів з реформування вітчизняного банківського сектору.

Таблиця 3. Десять найбільших банків світу за величиною активів (дані на 01.04.2010 р.)*

№ п/п	Назва банку	Країна	Обсяг активів, млрд дол США
1.	Royal Bank of Scotland	Великобританія	3 483
2.	Deutsche Bank	Німеччина	3 068
3.	Barclays	Великобританія	2 977
4.	BNP Paribas	Франція	2 891
5.	Credit Agricole	Франція	2 303
6.	UBS	Швейцарія	1 881
7.	JPMorgan Chase Bank	США	1 746
8.	Societe Generale	Франція	1 574
9.	Tokyo-Mitsubishi UFJ	Японія	1 494
10.	Bank of America	США	1 471

*Джерело: складено за даними журналу "The banker" [Електронний ресурс]: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.thebanker.com/Top-1000-World-Banks>. – Назва з екрана.

Отже, з огляду на зміцнення впливу транснаціональних банків на вітчизняну економіку, надзвичайно низькі показники потужності банківської системи України актуальним стає питання підвищення конкурентоспроможності банківської системи України та національних банків, здатних ефективно співпрацювати з транснаціональними фінансово-банківськими групами.

Враховуючи спрямованість банківської системи України у світовий банківський простір в умовах глобалізації банківської діяльності, основними напрямками розвитку та зміцнення конкурентоспроможності вітчизняного банківського сектору, на наше переконання, мають стати:

- укрупнення вітчизняних банківських установ шляхом злиттів та поглинань, підвищення рівня їх капіталізації та збільшення сукупних активів окремих банків і банківської системи в цілому;
- сприяння розвитку фінансово-промислових груп та реального сектору економіки за участю національних банків;
- участь банків в міжнародних банківських консорціумах, створення альянсів з транснаціональними банками;
- переорієнтація діяльності банків на міжнародний бізнес, вихід банків на міжнародні фінансові ринки, відкриття філій банків за кордоном;
- збереження державних банків на ринку банківських

• посилення контролю за діяльністю банків, що сприятиме оптимізації ризиків банківської діяльності та запобіганню виникнення системних фінансових криз.

В умовах інтеграції банківської системи України в світову систему, що характеризується припливом іноземного капіталу в вітчизняний банківський сектор та посиленням ролі транснаціональних банківських структур в Україні, важливими питаннями, що потребують вирішення є розробка стратегії подальшого розвитку національної банківської системи та впровадження ряду невідкладних заходів щодо зміцнення її конкурентоспроможності. Зазначені нами напрямки підвищення конкурентоспроможності вітчизняного банківського сектору сприятимуть посиленню стійкості вітчизняної банківської системи та отриманню максимального ефекту від діяльності транснаціональних банків в Україні.

1. Голодова Ж.Г. Основные направления совершенствования системы России в условиях ее интеграции в мировую систему [текст] / Ж.Г. Голодова // Банковские услуги. – 2008. – № 5. – С.14-19. 2. Кириченко М.М. Процеси транснаціоналізації банківської діяльності

пективи їхнього розвитку в Україні [текст] / М.М. Кириченко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 1. – С.132-140. 3. Люткевич О.М. Дослідження характеристик і показників функціонального впливу іноземного капіталу на ринок банківських послуг України [текст] / О. М. Люткевич // Регіональна економіка. – 2008. – № 1. – С.106-115. 4. Чубар О.О. Банківська діяльність у контексті інтеграції та глобалізації

послуг, завданням яких має стати фінансування пріоритетних державних проєктів, збільшення їх капіталізації;

[текст] / О.О. Чубар // Фінанси України. – 2008. – № 1. – С. 138-147.
Надійшла до редколегії 11 . 0 1 . 12